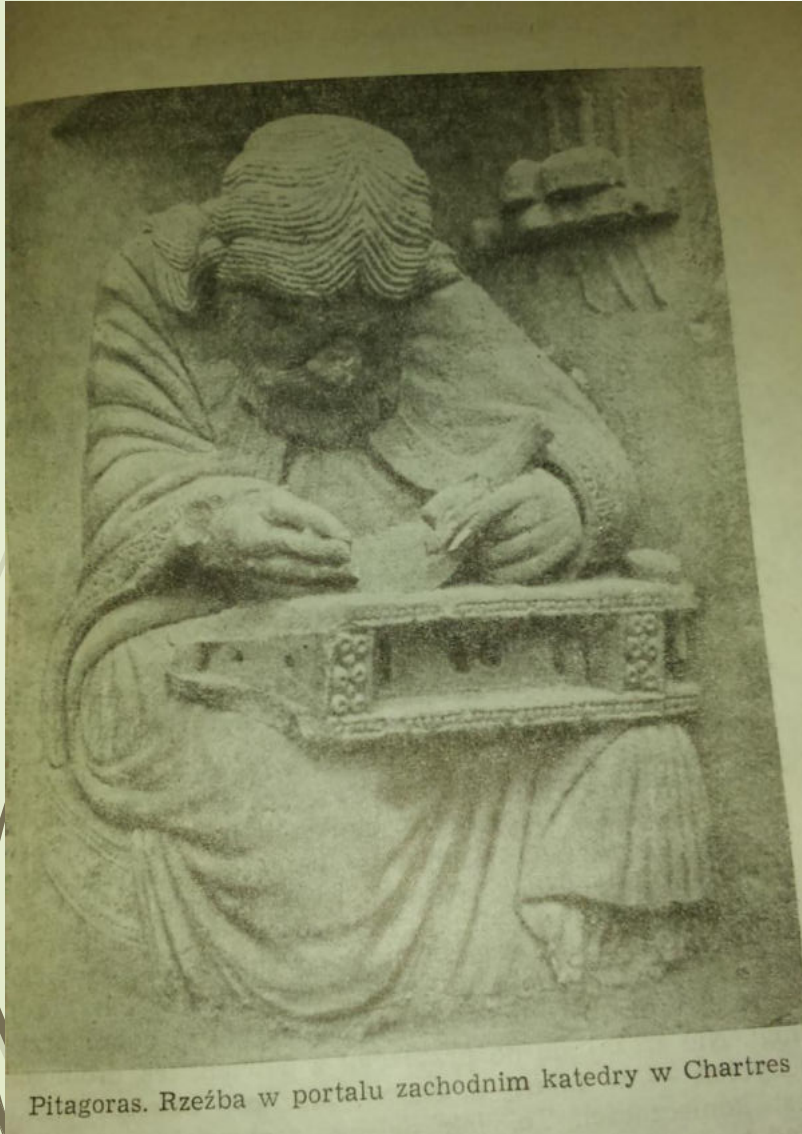

Pitagoras z Samos (ur. 580 r. p.n.e.)

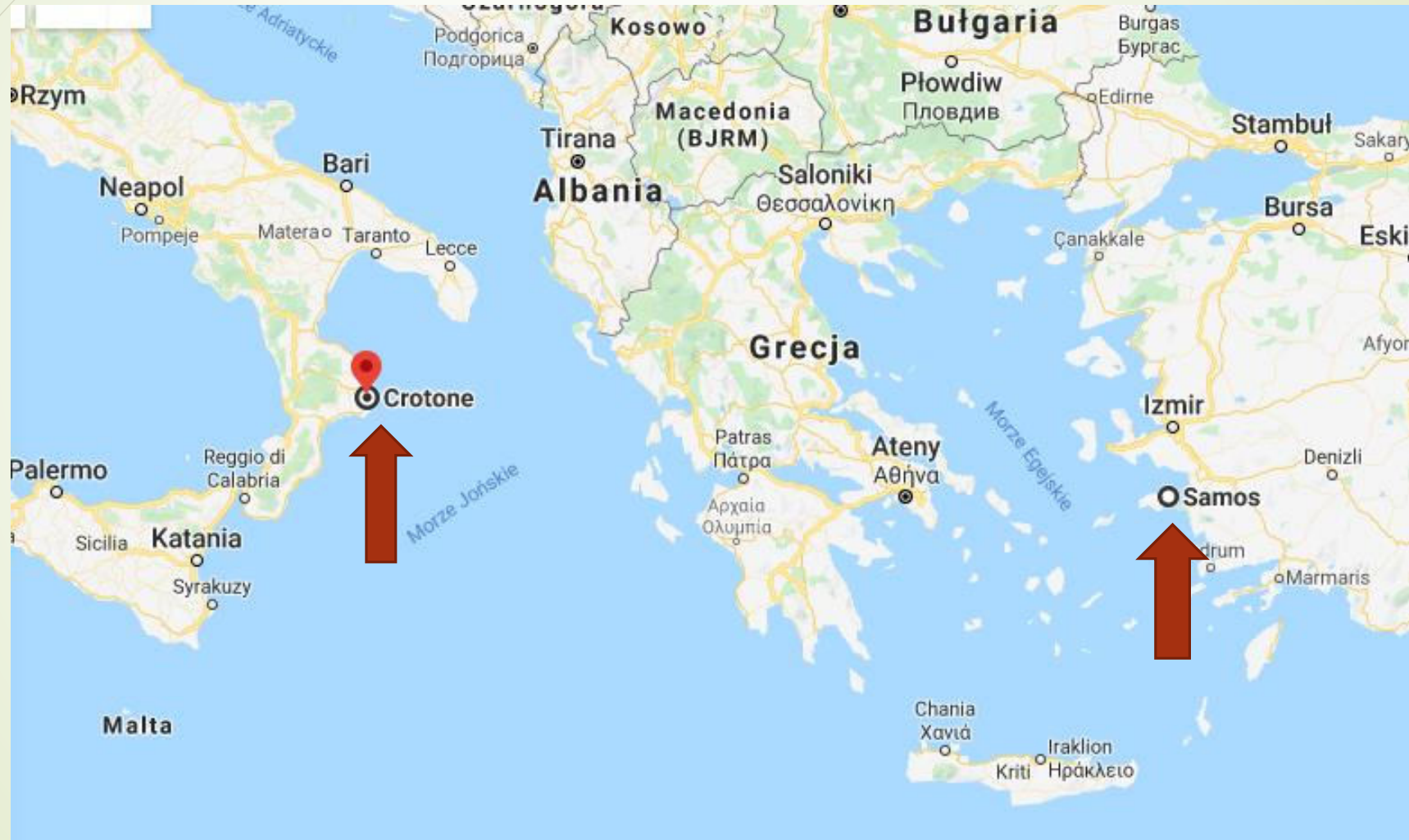

Pitagoras. Rzeźba w portalu zachodnim katedry w Chartres

- Jako pierwszy użył słowa „filozofia” i odróżnił je od słowa „mądrość” w rozmowie z władcą Fliuntyjczyków Leonem
- Filozofami są ci, którzy „za nic mając wszystko, gorliwie dociekają istoty rzeczy” (Cicero, Tusc. Disp. V 3,79)
- Podróżował do Egiptu w wieku 30 lat, tam zapoznał się z mądrością kapłanów: medycyną, matematyką, meteorologią

Urodził się na wyspie Samos, ale przeniósł się do Krotonu ponieważ nie odpowiadały mu rządy tyrana Polikratesa

Dlatego
Pitagorasa
zaliczamy
do **nurtu
italskiego**

Orfizm – misteria

- ▶ W Krotonie Pitagoras spotkał **Orfików** i zorganizował swoją szkołę na ich wzór, należały do niej również kobiety
- ▶ Pitagoras starał się pogłębić i rozwinąć orficką teozofię
- ▶ Założycielem orfizmu był legendarny śpiewak z Samotraki Orfeusz, żył w epoce achajskiej
- ▶ Mit o lirze, Eurydyce i zejściu do piekieł
- ▶ Grecy byli przekonani, że Orfeusz nauczył się tajnej mądrości w Egipcie [Herodot II, 81, Diodor Syc. IV, 4]
- ▶ Orfeusz był prorokiem Dionizosa i „twórcą wszelkich inicjacji” (Eliade, 259)
- ▶ Równocześnie uznaje się go za czciciela boga Apolla
- ▶ Orfeusz zmienił kult Dionizosa w głęboką naukę filozoficzno-religijną (zaprzestano składania krwawych ofiar i popadania w zbiorowe histerie)

Orfizm - nauka

- Orficy uczyli, że człowiek sam powinien iść na spotkanie z Dionizosem-zbawicielem
- Wprowadzali w życie także pewne zasady ascezy, ciało miało być grobem duszy, gdyż ją krępuje (po śmierci następuje jej wyzwolenie), a sen umożliwiał kontakt z bogami
- Podstawy myśli Orfeusza pochodziły ze starego dualizmu (chaos — porządek, światło — cień), ale równocześnie przeniknięta była ona ideą najwyższej jedności, nazywaną niekiedy Chronosem
- Koncepcja metempsychozy
- w VI w. p.n.e. czasie władzy tyrana Pizystrata orfizm był narodową religią Aten, ale po jego śmierci przestał nią być. Pozostał w małych zamkniętych kręgach. To Pitagoras odrodził orfizm

Orfizm - wpływy

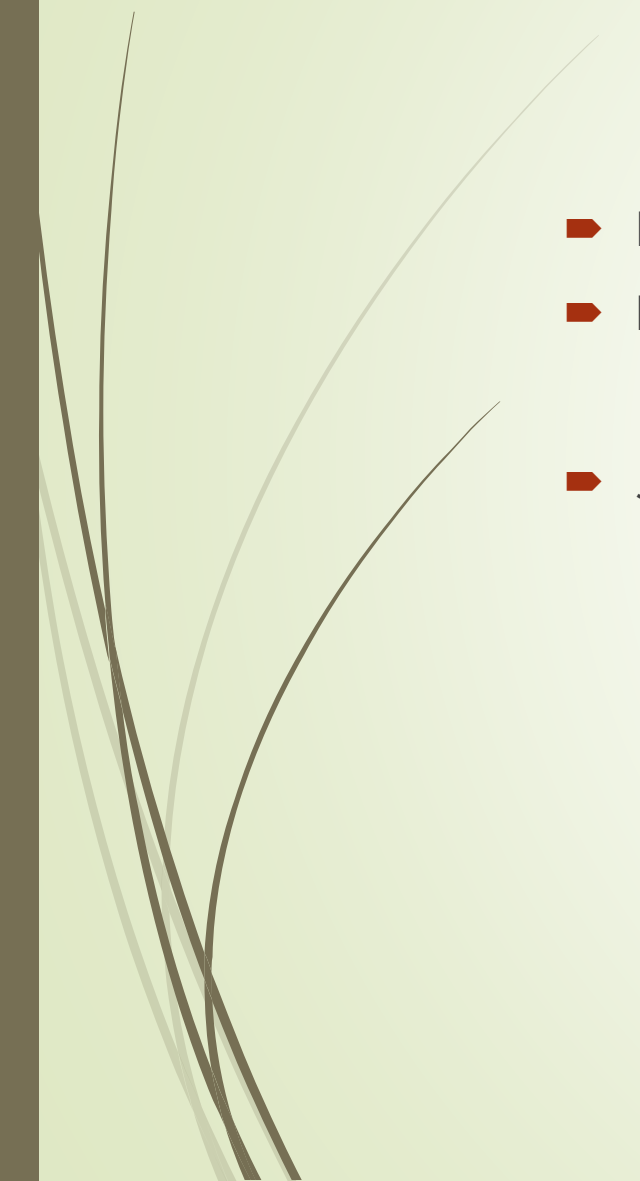
- ▶ Orfizm, o ile wiadomo, nigdy nie zyskał ogólnogreckiego znaczenia, ale pozostawał żywy w małych, zamkniętych kręgach, jego główne cechy i idee — dualizm, nieśmiertelność, a więc boskość człowieka, eschatologia (zwłaszcza za pośrednictwem twórczości Platona) — nie przestały inspirować greckich myślicieli. Nie wszystkich jednak, zdecydowanymi przeciwnikami orfików byli eleaci.
- ▶ Z kolei pozytywny wpływ literatury orfickiej widoczny jest w poglądach m.in. Heraklita z Efezu (rozmyślającego na temat konstrukcji świata, tajemniczej harmonii, ukrytej jedności realizującej się w jawnej walce przeciwstawnych żywiołów i zasad), Pitagorasa i Platona

Mozaika przedstawiająca Orfeusza
(czasy rzymskie, ok. 100-300 r. n.e.)

Dwa oblicza Pitagorasa

- Religijno-etyczne
 - Filozoficzno-naukowe
 - Jak te oblicza mają się do siebie?
-

Pitagoras nie zostawił żadnych pism,
źródła do poznania jego myśli:

- Diogenes Laertios
 - Jamblich
 - Porfiriusz
 - Platon
 - Arystoteles
-

Pitagoras – oblicze religijno-etyczne

- ▶ W szkole Pitagorasa były zasady: wstrzemięźliwość, milczenie, posłuszeństwo
- ▶ nauki mistrza były tajne
- ▶ za życia Pitagorasa, on i jego uczniowie zdobyli dużą władzę polityczną, sprawowali różne urzędy
- ▶ dla Pitagorasa władza była ważna, chciał bowiem pracować dla ładu społecznego i dla dobra ludzi, a to jest możliwe gdy ma się mądrych zwierzchników/kierowników
- ▶ w następnych kilkudziesięciu latach to się zmieniło i ich głównym zajęciem bractwa było odtwarzanie dawnych legend i wspomnień, czcili Pitagorasa jako nadczłowieka; zbawiciela, proroka, mistrza,
- ▶ pitagoreizm odnawia się w I w. p.n.e., nazywamy go neopitagoreizm

Pitagoras – oblicze religijno-etyczne

- ▶ Pitagoras (i pitagorejczycy) zajęli się filozofią z INNYCH powodów niż Milezyjczycy (jońscy filozofowie przyrody)
- ▶ w ich nauce występuje element religijny; stanowili bractwo religijne
- ▶ Część ich nauk była tajna
- ▶ Na płaszczyźnie religijnej pitagoreizm był wiarą w nieśmiertelność duszy i wędrówkę dusz poprzez serię wcieleń (dlatego pitagorejczycy nie jedli mięsa)
- ▶ Pitagoras pytał przede wszystkim o duszę człowieka, w mniejszym stopniu o przyrodę
- ▶ Dusza jest nieśmiertelna więc człowiek musi zrzucić z siebie klątwę ciała i przeistoczyć się w czystego ducha i dołączyć do duszy kosmosu, dopóki się nie oczyści podlega transmigracji

Pitagoras

- ▶ **Jaka jest droga do tego oczyszczenia?**
- ▶ Droga filozoficzna; trzeba uświadomić sobie strukturę przedmiotu poznania i naturę kosmosu: kosmos jest uporządkowaną całością
- ▶ Człowiek to kosmos w miniaturze
- ▶ Strukturę kosmosu porównał Pitagoras do dźwięku: piękny dźwięk jest piękny ponieważ ma wewnętrzną strukturę; kosmos również jest piękny ponieważ ma strukturę. Z tych przesłanek wynika FILOZOFIA FORMY

Pitagoras – oblicze filozoficzno-naukowe

- **Filozofia Pitagorasa: filozofia formy**
- **Punkt ciężkości przeniesiony został z materii (Jończycy) na formę**
- Każda rzecz jest czymś nie z powodu materii, ale dzięki formie (dzięki proporcjom)
- Struktura i forma są pojęciami, które można wyrazić numerycznie, dlatego rzeczy są liczbami według pitagorejczyków

LICZBA

- ▶ Pitagorejska koncepcja liczby-zasady miała swe źródło poza badaniami nad matematyką, muzyką i medycyną: w ustaleniach filozofów z Miletu, np. w ilościowym aspekcie przemian powietrza-zasady (najbardziej znaczącą konkluzją wynikającą z teorii Anaksymenesa jest odkrycie, że powietrze może mieć zmienną gęstość. Równomiernie rozłożone jest niewidoczne, dopiero zagęszczenie lub rozrzedzenie powoduje zmianę stanu skupienia od ognia, przez chmury, wodę aż do kamienia)
- ▶ Pitagoras określił arytmetycznie interwały: oktawę, kwintę i kwartę; zespół tych trzech interwałów decydował o ładzie całego świata
- ▶ Istnieje związek tonów z liczbami
- ▶ wszystkie rzeczy są liczbami i abstrakcyjne i materialne
- ▶ liczby objawiają piękno dźwięków słuchowi i piękno kształtów i barw wzrokowi
- ▶ arche Pitagorasa to liczba

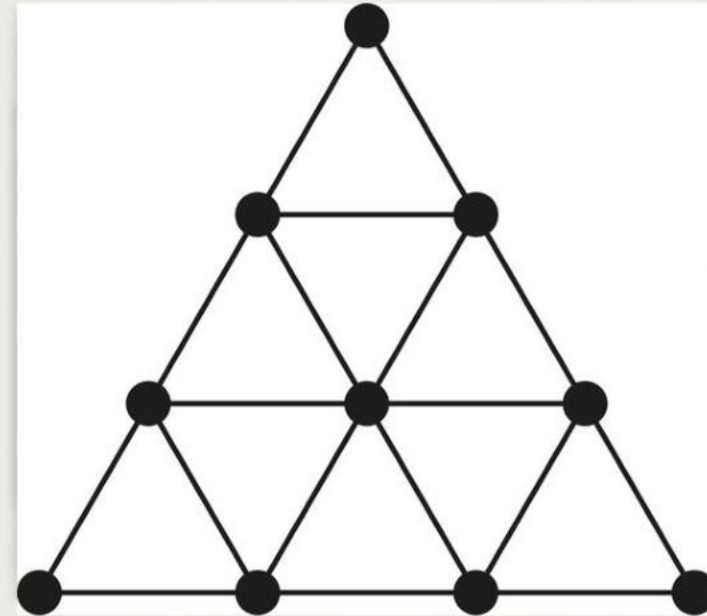
Geometria

- świat ma strukturę geometryczną, a matematyka jest kluczem do zrozumienia zjawisk natury i życia społecznego
- świat jest harmonią liczb
- liczba składa się z biegunów - parzystości i nieparzystości; parzystość symbolizuje nieskończoność
- liczba 10 była liczą doskonałą ARCYCZWÓRKĄ: $1+2+3+4 = 10$, a liczby od 1 do 4 pozostają w związku z trzema zasadniczymi interwałami
- arcyczwórka posiada określoną ilość siły, która jest skończona i wytwarza świat fenomenalny, który stanowi skończoną w sobie całość.
- arcyczwórka jest duszą świata. Dzieje świata się powtarzają – mamy cykliczną koncepcję CZASU
- świat fenomenalny jest pod władzą arcyczwórki, ona stanowi istotę zmysłowego świata
- liczba 10 występuje u Pitagorejczyków również w związku z przeciwieństwami; czyli jest 10 pryncypiów które istnieją w postaci par: granica i bezkres, parzyste i nieparzyste, jedność i mnogość, kierunek w prawo i w lewo, pierwiastek męski i żeński, spokój i ruch, linia prosta i krzywa, światło i ciemność, dobro i zło, kwadrat i figura podłużna.

Tetraktys

„Istotę i działania liczby trzeba osądzać ze względu na moc tkwiącą w dziesiątce; wielka jest zaiste moc [liczby] i wszystko wykonuje i spełnia, zasada i przewodnik życia boskiego i niebieskiego, a także życia ludzkiego, o ile uczestniczy w mocy dziesiątki; bez niej wszystko by było bezkresne, niepewne i niejasne”

(Diels-Kranz, 44 B 11, cyt. za: Reale 1993, 123)

Etyka

- Z geometrii Pitagorasa wychodzi również jego etyka
- chciał poznać prawa światowego ładu żeby potem ten ład wprowadzić do swojej duszy i w życiu praktycznym
- dusza i umysł są układem liczb
- dusza jest nieśmiertelna, ma naturę boską i wieczną, pozostaje w ruchu
- Drogą do oczyszczenia jest nauka (bios theoretikos – życie kontemplacyjne)
- człowiek jest istotą skłoną do czynów i dobrych i złych
- światem rządzi boska, wszechpotężna i sprawiedliwa, dobra i mądra siła
- szczery kult tej siły to cnota roztropności
- największym nieszczęściem dla człowieka jest anarchia
- trzeba trwać wiernie przy swoich obyczajach
- kult sprawiedliwości

Po śmierci Pitagorasa

- Hipposos z Metapontu
- Alkmaion z Krotony
- Filolaos z Krotony
- Ion z Chios
- Archytas z Tarentu

Bibliografia

- ▶ A. Krokiewicz, *Studia orfickie*, [w:] tenże, *Studia orfickie. Moralność Homera i etyka Hezjoda*, Warszawa 2000.
- ▶ M. Eliade, *Historia wierzeń i idei religijnych*, przeł. S. Tokarski, t. 1, Warszawa 1988.
- ▶ W.K.C. Guthrie, *Filozofowie greccy od Talesa do Arystotelesa*, przeł. A. Pawelec, Kraków 1996.
- ▶ *Żywoty Pitagorasa* / Porfiriusz, Jamblich, Anonim, przeł. J. Gajda-Krynicka, Wrocław 1993.
- ▶ G. Reale, *Historia filozofii starożytnej*, t.1, przeł. E. Zieliński, Lublin 1993.